

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Анотація. В статті узагальнено головні завдання соціально-економічного розвитку регіонів, проаналізовано наявні проблеми та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: державна регіональна політика, соціально-економічний розвиток регіонів, ринкова трансформація, підприємництво, екологічна безпека.

Постановка проблеми. Найважливішим завданням розвитку українського суспільства є підвищення якості управління соціально-економічним розвитком держави і регіонів. На сьогодні в практиці державного управління в Україні фінансові та матеріальні ресурси, що спрямовуються на розвиток регіонів, використовуються неефективно. На жаль, структура економіки регіонів України, яка склалася сьогодні, у цілому неефективна, більше того, економічно та екологічно небезпечна.

Аналіз останніх досліджень. Результати багатьох досліджень проблеми ефективного державного регулювання регіонального розвитку викладені в працях вітчизняних науковців: О.І.Амоши, С.О.Білої, Д.П.Богині, В.Г.Бодрова, В.М.Гейця, М.Х.Корецького, Е.М.Лібанової, Ю.В.Наврузова, В.М.Олуйка, В.В.Юрчишина. Стратегічне управління соціально-економічним розвитком регіону та формування ефективної структури регіональної економіки суто ринковими методами, із мінімальним утручанням держави розглядає О. В. Черевко. Формування нової структури регіональної економіки на інноваційній основі досліджують Л. І. Федулова та Н. Ю. Буга. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій у зазначеній сфері, у вітчизняній теорії та практиці формування структурних процесів регіональної економіки немає комплексного стратегічного підходу з урахуванням реалій та перспектив розвитку регіону.

Мета статті. Метою статті є аналіз основних тенденцій та проблем структурного розвитку регіональної економіки та визначення стратегічних напрямків економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Перебудова структури економіки – найважливіше стратегічне завдання соціально-економічного розвитку регіонів України. Як би не розвивались ринкові відносини, досягти істотного економічного зростання та покращення матеріального добробуту населення неможливо без структурної перебудови. Успішне проведення структурних перетворень територіальної суспільної системи значною мірою залежить від правильності вибору пріоритетних напрямів. На сьогодні однією з головних проблем регіоналістики є визначення впливу політики ринкової трансформації на політику соціально-економічного розвитку регіону [1]. Тобто структурна перебудова, забезпечення єдності економічного простору, формування системи регіональних ринків, створення конкурентного середовища, забезпечення інвестиційної привабливості регіонів, визначення просторової стратегії ринкоутворення повинні спрямовуватися на більш ефективне використання трудового, природно-ресурсного, інвестиційного та геополітичного потенціалів з метою підвищення життєвого рівня населення.

Розглядаючи механізми обґрунтування цілей політики соціально-економічного розвитку регіону, слід зазначити, що в системі критеріїв регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації визначальними є: рівень зайнятості населення; рівень підприємницької діяльності; рівень відтворення трудового потенціалу; рівень соціальної інфраструктури; рівень екологічної безпеки. Особливу значимість в системі сталого соціально-економічного розвитку регіону має задоволення потреб та інтересів населення, адже вони виступають рушіями дій та вчинків людини, формуючи систему економічних відносин. Ступінь забезпеченості різних груп населення регіонів повинен визначатися за такими критеріями, як рівень задоволення матеріальним станом, працею та професією, житловими умовами, послугами охорони здоров'я, становищем у сім'ї. З огляду на існуюче політико-правове поле та організаційно-економічні умови пропонуються наступні пріоритетні напрями становлення і розвитку підприємницьких структур: формування та підтримка малих форм підприємницької діяльності; розвиток підприємницьких

структур у базових галузях господарського комплексу регіону; розробка ефективних напрямків співпраці малих, великих, середніх підприємств; використання можливостей підприємницьких структур в процесі створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку [3].

Забезпечення зайнятості населення та розвитку підприємницької діяльності неможливе без відповідної трансформації процесів відтворення трудового потенціалу. Адже процес регіонального відродження, як і вихід національної економіки на вищий ступінь розвитку, вимагає створення не лише сучасної матеріально-технічної бази, впровадження новітніх, високопродуктивних технологій, а й формування такої висококваліфікованої продуктивної сили, яка за своєю структурою і професійним складом була спроможною задовольнити потреби ринкових перетворень. На жаль, прогресуючий спад виробництва, різке зниження доходів більшості працюючих призвели до руйнування інтелектуального потенціалу населення, знецінення мотиваційних стимулів до підвищення продуктивної праці, до масової декваліфікації кадрів. В переважній більшості регіонів зберігається низький рівень середньомісячної заробітної плати, який найбільш деструктивно впливає як на ефективність самої праці, так і на процес відтворення трудового потенціалу.

Проблема забезпечення зайнятості населення є ключовою в політиці соціально-економічного розвитку регіону. Це особливо гостро простежується під час оцінки демографічної ситуації, адже саме вона виступає інтегральним показником ставлення держави до забезпечення потреб життєдіяльності своїх громадян [1]. Демографічний розвиток детермінується типовими для більшості регіонів причинами: низькою народжуваністю, яка постійно зменшується протягом останніх років, високим рівнем смертності, значною летальністю хвороб органів дихання, інфекційними та паразитарними захворюваннями, високим рівнем передчасного старіння людей.

Слід зазначити, що регіони країни відзначаються значною диференціацією за всіма позиціями, і кожен з них має специфічні проблеми, а

отже, потребує окремого підходу щодо вдосконалення умов проживання населення. В системі розвитку соціальної інфраструктури першочергового вирішення потребують такі питання житлово-комунального господарства, як реформування економічних відносин шляхом проведення радикальних змін в існуючому порядку фінансування, кредитування, оподаткування та ціноутворення; забезпечення збалансованого розвитку тепло-, водо-, газопостачання та водовідведення в ході реалізації програм житлово-цивільного та промислового будівництва; технічне переоснащення на основі широкого застосування вітчизняних та зарубіжних науково-технічних досягнень.

У поживленні ділової активності населення важливу роль відіграє підприємництво (особливо малі його форми), яке забезпечує створення нових робочих місць, сприяє перерозподілу наявного капіталу, наповнює місцевий ринок товарами першої необхідності. На жаль, в регіонах сектор малого бізнесу ще не став головним чинником розвитку прогресивних ринкових відносин, конкуренції, зацікавленості серйозних інвесторів, тому й рівень безробіття там значно вищий, ніж у середньому по країні [2]. В системі регулювання регіонального ринку підприємництва пропонуються наступні заходи спрямовані на активізацію розвитку малих форм господарювання, а саме: вдосконалення механізму реалізації кредитних ліній міжнародних організацій; розробка та впровадження ефективних фінансових та інвестиційних важелів державної підтримки; спрощення процедури реєстрації суб'єктів підприємництва та видачі ліцензій на здійснення окремих видів діяльності.

З метою забезпечення високого рівня життя населення важливо створювати сприятливі організаційні та економічні передумови для розвитку регіонального споживчого ринку. Сьогодні його ефективне функціонування обмежується рядом об'єктивних та суб'єктивних причин. Скорочується товарообіг на душу населення, спостерігається значне переважання товарів іноземного виробництва, підприємства торгівлі сконцентровані як правило в містах, залишається низькою купівельна спроможність громадян. Для

формування сучасного регіонального споживчого ринку необхідними заходами є: реструктуризація всієї системи споживчої кооперації; впорядкування торгівлі тютюновими виробами та алкогольними напоями; здійснення масової інвентаризації суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форми власності; застосування у сфері побутового обслуговування населення кільцевого збирання замовлень спеціалістами-агентами в кожному населеному пункті; організація роботи спеціалізованих аграрних бірж; створення торгових домів.

До найважливіших напрямків діяльності органів регіонального управління щодо здійснення трансформаційних перетворень слід віднести: раціональне використання природно-ресурсного потенціалу; структурно-товарну перебудову промисловості; структурно-майнову перебудову агропромислового виробництва; розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та транскордонного співробітництва; інвестиційне забезпечення [3].

Соціально-економічне піднесення регіонів визначається рівнем розвитку аграрної сфери, яка зазнала значного занепаду в перехідний період. Не дивно, що значні зрушення сталися в її функціонально-компонентній структурі, занепадають колись надприбуткові галузі, зростає матеріаломісткість та енергомісткість продукції. В таких умовах необхідно вдатись до таких кроків: завершити земельну реформу, яка стимулювала б розвиток сектора життєздатних формувань сільськогосподарського виробництва; удосконалити ринкові механізми цінового регулювання, кредитно-фінансової системи та податкової політики; прискорити розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та хімічної промисловості для забезпечення агропромислового виробництва сучасною технікою, мінеральними добривами, засобами захисту рослин, ветеринарними препаратами; сприяти впровадженню сучасних технологій і результатів науково-технічних досліджень; забезпечити раціональне використання земель, їх охорону, вжиття заходів для екологічної безпеки, оптимізацію структури угідь [2].

Для регіонів, які мають природні, історичні та організаційно-економічні передумови участі в міжнародному поділі праці, одним з головних джерел наповнення бюджету є активізація зовнішньоекономічної діяльності. При цьому основними заходами виступають заходи, спрямовані на стимулювання міжнародної торгівлі, на пошук джерел новітніх технологій та додаткових фінансових ресурсів. Існує необхідність пошуку таких форм міжнародного співробітництва, які доповнюючи державні контакти, найбільшою мірою враховували б специфіку регіонів, розділених державними кордонами, та сприяли б пом'якшенню наслідків їх існування через спільне вирішення соціально-економічних проблем. Найбільш дієвою й оптимальною формою прикордонних зв'язків, яка успішно апробована на європейському континенті, є єврорегіональна модель співпраці на принципах добровільності, децентралізації та самоуправління. І тому лише спільні дії, збереження і зміцнення добросусідських і дружніх відносин, взаємна відкритість можуть гарантувати гармонійний розвиток територій.

Висновки. Методологія економічної політики держави ґрунтується на певних підходах, принципах та передбачає логіку управління соціально-економічним розвитком країни. Ринковий механізм та економічна політика перебувають у діалектичній єдності. Раціональний синтез ефективного ринкового механізму і економічної політики дає змогу вирішувати основні соціальні та економічні проблеми суспільства, кон'юнктурні та стратегічні цілі. Економічна політика та ринкове саморегулювання економіки часто доповнюються функціонуванням інституту соціального партнерства, що забезпечує узгодження інтересів усіх суб'єктів реалізувати економічні й соціальні цілі. Державне втручання в економіку має бути раціональним, оскільки надмірна активність держави може викликати негативні тенденції і наслідки, а також обумовлює зменшення фінансових можливостей держави.

Література:

- 1.Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. Навчальний посібник. – К.: Віка, 2007.- 235с.
- 2.Пріоритети розвитку заради добробуту. Звіт Запорізької облдержадміністрації. – Запоріжжя, 2010.- 184с.
- 3.Чернюк Л.Г. Економіка регіонів (областей) України: Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2008. – 650 с.

Аннотація: в статті обобщены ключевые задания социально-экономического развития регионов, проанализированы проблемы та пути их решения.

Ключевые слова: государственная региональная политика, социально-экономическое развитие регионов, рыночная трансформация, предпринимательство, экологическая безопасность.

Summary. article summarizes the key social and economic tasks of regional development, analyzed the problems that their solutions.

Keywords: public policy, sotsialno-economic development of regions, market transformation, entrepreneurship, environmental safety.

УДК 658

*Застрожніков А.Г., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
Застрожнікова І. В., канд. держ. упр., ст. викладач
Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
Мелітопольський відокремлений підрозділ*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РІВНЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ ФЕРМЕРСЬКОГО СЕКТОРА

Анотація. В статті проаналізовано та досліджено практичні аспекти методики оцінки рівня державної підтримки суб'єктів фермерського сектору в ринкових умовах.

Ключові слова: фермерські господарства, державна підтримка, фермерський сектор, система агробізнесу, рівень державної підтримки

Постановка проблеми. Стимулювання підвищення ефективності виробництва фермерських господарств неможливо без ефективної державної фінансово-кредитної політики. Тому представляється обґрунтованим дослідити